

Warszawa, 16 kwietnia 2024 r.
KL/219/ET/2024

Pan
Dariusz Standerski
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Cyfryzacji

Szanowny Panie Ministrze,

w załączeniu przesyłam dokument wypracowany w gronie firm członkowskich Konfederacji Lewiatan, który stanowi zbiór rekomendacji w obszarze sztucznej inteligencji. Jest on owocem pracy ekspertów z różnych sektorów, którzy wspólnie analizowali wyzwania i perspektywy związane z rozwojem sztucznej inteligencji.

Lewiatan pozostaje otwarty na dialog w zakresie proponowanych postulatów i deklaruje gotowość aktywnego włączenia się prace nad tworzeniem ekosystemu sztucznej inteligencji w Polsce.

Z poważaniem

Maciej Witucki
Prezydent Konfederacji Lewiatan

Załącznik: Rekomendacje Konfederacji Lewiatan z obszaru sztucznej inteligencji

Do wiadomości:

- Pan Ignacy Niemczycki – Podsekretarz Stanu, Ministerstwo Rozwoju i Technologii
- Pan Mirosław Wróblewski – Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych
- Pani Pamela Krzypkowska – Dyrektorka, Departament Badań i Innowacji, Ministerstwo Cyfryzacji
- Pani Marianna Sidoroff – Dyrektorka Departamentu Gospodarki Cyfrowej, Ministerstwo Rozwoju i Technologii

Rekomendacje Konfederacji Lewiatan z obszaru sztucznej inteligencji

Sztuczna inteligencja (*SI, Artificial Intelligence, AI*) to jedna z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin współczesnej technologii, która staje się nieodłącznym elementem naszego codziennego życia. Wraz z jej nieustającym postępem i coraz większym zastosowaniem, stajemy przed wyzwaniami, ale także niezwykłymi możliwościami, jakie niesie dla gospodarki, społeczeństwa oraz całego świata.

Niniejszy dokument stanowi zbiór rekomendacji Konfederacji Lewiatan w obszarze sztucznej inteligencji. Jest on owocem pracy ekspertów z różnych sektorów, którzy wspólnie analizowali wyzwania i perspektywy związane z rozwojem SI w Polsce.

Rozwój sztucznej inteligencji nie jest jedynie kwestią technologiczną – ma on głęboki wpływ na gospodarkę, społeczeństwo oraz sposób funkcjonowania wielu sektorów. Jednocześnie niesie ze sobą wyzwania, takie jak potrzeba odpowiedniego regulowania etycznych aspektów jej zastosowań, zapewnienia bezpieczeństwa danych.

Dlatego też właściwe wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji staje się priorytetem nie tylko dla przedsiębiorstw, ale również dla państwa. Efektywne polityki publiczne oraz współpraca między sektorem publicznym a prywatnym są kluczowe dla zapewnienia, że rozwój SI przyniesie korzyści społeczeństwu jako całości, wzmacniając innowacyjność, konkurencyjność oraz poprawiając jakość życia obywateli.

W tym kontekście prezentowane rekomendacje Konfederacji Lewiatan mają na celu dostarczenie konkretnych sugestii i wytycznych, które pozwolą na wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji w sposób zrównoważony, odpowiedzialny i korzystny dla wszystkich zainteresowanych stron. Obejmują one m.in kwestie legislacyjne, jak i strategie rozwoju, czy rekomendacje sektorowe. Ich realizacja może stanowić fundament dla budowy innowacyjnej i konkurencyjnej Polski w erze cyfrowej.

I. Prawo

Akt w sprawie sztucznej inteligencji

Niewątpliwie najistotniejsze znaczenie dla rozwoju, wdrażania, korzystania z rozwiązań sztucznej inteligencji w Polsce będzie miało Rozporządzenie ustanawiające zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji – Akt w sprawie sztucznej inteligencji (AI Act, AIA). Zdając sobie sprawę z tego, że prace legislacyjne nad tym aktem prawnym zmierzają ku końcowy, w tym miejscu chcemy jedynie zwrócić uwagę na jeden aspekt. AI Act jest bardzo obszernym aktem prawnym (umieszczonej na stronie internetowej Parlamentu Europejskiego po 13.03.2024 r. polskie tłumaczenie AI Act liczy 458 stron) o dużym stopniu skomplikowania, pełnym nieostrych pojęć i wymogów wymagających doprecyzowania. Z tego względu za nie do końca zrozumiałe należy uznać drastyczne skrócenie w ostatniej wersji AI Act (przyjętej 13.03.2024 przez Parlament Europejski) terminu stosowania przepisów dotyczących zakazanych praktyk w zakresie sztucznej inteligencji – do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie AI Act (art. 113 pkt a)). Wprowadzenie tak krótkiego terminu de facto oznacza przerzucenie na przedsiębiorców ciężaru przyspieszenia wdrożenia regulacji, po trwającym niemal 3 lata procesie legislacyjnym. Dostosowanie się w tak krótkim czasie może okazać się zatem dla przedsiębiorców bardzo trudne, czy wręcz niemożliwe. O ile dla niewielkich organizacji zapewnienie zgodności z art. 5 AI Act może nie sprawiać trudności (bo i liczba stosowanych systemów będzie w tym przypadku niewielka), tak dla dużych organizacji, posiadających kilkadziesiąt czy nawet kilkaset różnego rodzaju systemów IT termin 6 miesięcy jest zdecydowanie za krótki. Konieczne jest bowiem przeprowadzenie inwentaryzacji systemów pod kątem przypadków ich użycia a zawarte w art. 5 przesłanki uznania zastosowania AI za niedozwolone są nieprecyzyjne i niejednoznaczne, co nie ułatwia tego zadania. Niezastosowanie się do powyższej regulacji zagrożone jest natomiast ogromnymi karami finansowymi.

Zapewnienie zgodności polskich przepisów z unijnym rozporządzeniem AI Act

Postrzegamy dostosowanie polskich przepisów do zgodności z Aktem w sprawie sztucznej inteligencji (AI Act, AIA), jak i przygotowanie interpretacji, ułatwiających stosowanie przepisów nowego unijnego rozporządzenia w praktyce, jako kluczowe wyzwanie, wymagające szczegółowej analizy polskiego i unijnego prawodawstwa. Należy też pamiętać, że także po ostatecznym przyjęciu i opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym UE tekstu AI Act przez unijnych legislatorów, wiele elementów pozostanie do określenia – zarówno w

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

aktach implementacyjnych i delegowanych¹, jak i w formie mniej formalnych wytycznych z poziomu europejskiego². W naszej ocenie, w tym celu niezwykle istotne i potrzebne mogą się okazać konsultacje i ścisła współpraca wielu branż, w tym w szczególności sektora technologicznego oraz poszczególnych branż zainteresowanych wykorzystaniem narzędzi AI oraz organów Państwowych. Prace legislacyjne powinny uwzględniać potrzeby i wyzwania związane z rozwojem technologii AI oraz możliwości współpracy i regulacji na arenie międzynarodowej. W związku z tym postulujemy, aby proces wdrożenia AI Act do porządku krajowego opierał się na szeroko prowadzonych konsultacjach i wysłuchaniach publicznych, w których powinni brać aktywny udział przedstawiciele jak największej liczby branż i sektorów.

Jasne i możliwie jednoznaczne kryteria kwalifikacji systemu jako systemu sztucznej inteligencji (danego rodzaju) – bezpieczeństwo prawne

Prawne uregulowanie sztucznej inteligencji, w tym zwłaszcza przyjęcie AI Act, pociągać będzie za sobą konieczność dostosowania prowadzonej działalności do licznych wymogów prawnych przez przedsiębiorców, którzy projektują, dostarczają lub wykorzystują systemy sztucznej inteligencji. Tego rodzaju działania adaptacyjne wymagać będą zaangażowania często dużych zasobów czasowych, organizacyjnych, jak i finansowych. Z tego względu kluczowe pytanie, na które będzie musiał odpowiedzieć każdy przedsiębiorca wraz z przyjęciem takich regulacji (w tym AI Act) dotyczy tego, czy jego działalność w ogóle podlega pod zakres zastosowania tych aktów prawnych. W uproszczeniu chodzi więc o ocenę, czy dostarczane lub wykorzystywane systemy (aplikacje, oprogramowanie) opierają się istotnie na sztucznej inteligencji w rozumieniu przyjętym w danym akcie prawnym (czy spełniają definicję). W dalszej zaś kolejności konieczne będzie zakwalifikowanie danego systemu do jednej z wyróżnianych kategorii, z którymi łączą się określone zakazy lub obowiązki o różnym zakresie (np. zakazane praktyki w zakresie sztucznej inteligencji, systemy AI wysokiego ryzyka, modele sztucznej inteligencji ogólnego przeznaczenia itd.).

Klasyfikacja wykorzystywanych systemów jako systemów AI oraz ich przyporządkowanie do odpowiedniej kategorii ryzyka, choć jest zadaniem o charakterze podstawowym, może w praktyce narażać trudności. Definicja systemu sztucznej inteligencji w przyjętym przez

¹ Akty delegowane obejmą kryteria wyłączenia systemów AI z przepisów dotyczących wysokiego ryzyka, zmiany w wykazie przypadków użycia AI wysokiego ryzyka, progi dla modeli AI ogólnego przeznaczenia (GPAI), dokumentację techniczną, oceny zgodności i deklaracje zgodności UE.

Akty wykonawcze będą wykorzystywane do kilku celów, takich jak: przyjmowanie wspólnych specyfikacji (w przypadku braku odpowiednich norm), zatwierdzanie kodeksów postępowania, określanie zasad operacyjnych dla piaskownic regulacyjnych AI, dostarczanie szablonu planów monitorowania po wprowadzeniu do obrotu, określanie warunków oceny modeli GPAI, określanie procedur nakładania grzywien na dostawców modeli GPAI.

² Wytyczne (guidelines) skupią się na terminach zgłaszania incydentów AI wysokiego ryzyka i zapewnieniu praktycznych wskazówek dotyczących klasyfikacji systemów AI wysokiego ryzyka, wraz z przykładami przypadków użycia (use cases). Ponadto będą wytyczne dotyczące stosowania definicji sztucznej inteligencji, wymogów dla dostawców wysokiego ryzyka, zakazów, istotnych modyfikacji, ujawniania informacji o przejrzystości.

Parlament Europejskim tekście projektu AI Act odwołuje się do systemów o różnym poziomie autonomii („with varying levels of autonomy”) i zdolnych do wnioskowania („infer”) na podstawie otrzymanych danych wejściowych, w jaki sposób wygenerować dane wyjściowe takie: jak prognozy, treści, rekomendacje lub decyzje. Takie ujęcie może budzić pewne wątpliwości dotyczące rozgraniczenia sztucznej inteligencji objętej zakresem regulacji AI Act od dotychczas funkcjonującego oprogramowania opartego np. na zwykłych algorytmach (w tym drzewach decyzyjnych). Z kolei ustalenie, czy mamy do czynienia z systemem AI wysokiego ryzyka, wymagać będzie przeprowadzenia odpowiedniej oceny ryzyka i nie można wykluczyć, że często wiązać się będzie z koniecznością pozyskania wsparcia zewnętrznych konsultantów lub prawników.

Postulujemy zatem o:

- dążenie do przyjęcia możliwie jednoznacznych i jasnych definicji i interpretacji rzutujących na zakres obowiązków związanych z projektowaniem, dostarczaniem lub wykorzystywaniem AI. Dotyczy to w szczególności wykorzystania systemów AI na potrzeby profilowania klientów przedsiębiorstw sprzedaży bezpośredniej, interakcji z tymi klientami (np. chatboty) oraz optymalizacji pracy sprzedawców. Jest to niezbędne dla zapewnienia wystarczającego bezpieczeństwa prawnego i uniknięcia sytuacji realizowania przez przedsiębiorców określonych obowiązków, niekiedy bardzo kosztownych, jedynie „na wszelki wypadek” lub „w celu ograniczenia ryzyka”.
- po przyjęciu AI Act w obecnym kształcie uznajemy za konieczne wydawanie przez uprawnione do tego organy (w tym zwłaszcza właściwe organy krajowe wyznaczone zgodnie z AI Act przez Państwa Członkowskie) odpowiednich wskazówek i wytycznych dotyczących kwalifikacji systemów (programów, aplikacji) jako systemów sztucznej inteligencji oraz oceny wywoływanego przez nie ryzyka, których wydanie winno być poprzedzone konsultacjami społecznymi. Pozostaje to w zgodzie z aktualnym projektem AI Act, który przewiduje możliwość udzielania przez właściwe organy krajowe wytycznych i porad dotyczących wdrażania AI Act, w tym adresowanych do małych i średnich przedsiębiorców, z uwzględnieniem wytycznych i porad wydawanych przez Europejską Radę ds. Sztucznej Inteligencji oraz Komisję Europejską.

Organ odpowiedzialny za wdrożenie AI Act w Polsce

AIA przewiduje, że każde państwo członkowskie musi wyznaczyć co najmniej jeden organ notyfikujący (notifying authority) i co najmniej jeden organ nadzoru rynku (market surveillance authority, realizujący zadania wynikające z rozp. 2019/1020) jako organy właściwe ds. AI. W szczególności, biorąc pod uwagę postawione przed tym organem zadania, zasadne jest powołanie nowego, niezależnego organu odpowiedzialnego za wdrażanie AIA

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

w Polsce. Żaden z obecnych regulatorów nie posiada odpowiednich kompetencji i zasobów, by realizować zadania przewidziane przez AIA. Wyznaczenie właściwego organu to jednak nie koniec zadań instytucjonalnych przed państwami członkowskimi. W naszej ocenie konieczne jest zapewnienie instytucjonalnych ram współpracy pomiędzy organem właściwych ds. AI a innymi regulatorami, którzy mają kompetencje do badania zgodności określonych systemów AI z innymi przepisami prawa (np. w zakresie ochrony danych: Prezes UODO, w zakresie prawa ochrony konkurencji i konsumentów: Prezes UOKiK, w zakresie systemów AI wykorzystywanych w sektorze finansowym: KNF).

AI w kontekście RODO

Uważamy, że warto odnieść się do wątku relacji RODO i AIA oraz szerzej, tego jak dostawcy lub użytkownicy systemów AI powinni zapewniać zgodność z RODO. Choć z AIA wynika, że RODO znajduje zastosowanie bez uszczerbku/ niezależnie od AIA, to nie jest jasne, co będzie to oznaczać w praktyce. Na styku tych regulacji powstaje wiele niejasności dla dostawców i użytkowników systemów AI, np.:

- jaka jest podstawa prawna przetwarzania danych osobowych na potrzeby trenowania modelu AI, a następnie jego wykorzystywania;
- jak zapewnić zgodność z zasadą minimalizacji danych na etapie tworzenia, rozwijania i korzystania z modelu AI;
- jak zapewnić zgodność z zasadą prawidłowości danych i jak prostować dane wygenerowane przez system AI);
- jak zapewnić zgodność z zasadą ograniczonego przechowywania (retencji) danych w przypadku systemów AI.

Takie niejasności mogłaby rozstrzygnąć Komisja Europejska, Europejska Rada ds. Sztucznej Inteligencji lub EROD w ramach wytycznych, rekomendacji i innych właściwych dokumentów, do wydawania których upoważnia ich AIA lub RODO. Takie dokumenty mogłyby się przyczynić do spójnego stosowania RODO i AIA, zwiększenia pewności prawnej i w efekcie innowacyjności w tym obszarze.

Skupienie się na wdrażaniu AIA bez poświęcenia należytej uwagi zagadnieniom ochrony danych może negatywnie odbić się na rozwoju AI w Unii Europejskiej. Ze względu na niepewność prawną firmy mogą nie zdecydować się na zaangażowanie w projekty AI (które są wysoce zależne od przetwarzania danych osobowych), albo odwrotnie, wdrażać takie projekty, ale z narażeniem na wysokie kary ze strony organów nadzorczych, które – jeśli się pojawią – mogą mieć efekt mrozący dla całego sektora.

II. Rekomendacje ogólne

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

1. Współpraca z biznesem oraz na poziomie międzynarodowym

Wspieranie polskich firm oferujących rozwiązania oparte na AI oraz wykorzystujących takie rozwiązania

Systemy oparte na AI mogą być – i często są – wykorzystywane niemal we wszystkich branżach. Również w branży sprzedaży bezpośredniej działają firmy, które albo już wykorzystują, albo planują wykorzystać narzędzia AI m.in. w systemach CRM (ang. Customer Relationship Management), w celu zarządzania zgłoszeniami klientów lub personalizacji usług lub reklam. Jak wcześniej wspomniano, systemy AI mogą być również wykorzystywane do zautomatyzowania procesów takich jak: łączenie klienta zainteresowanego prezentacją produktu z niezależnym przedstawicielem (poprzez identyfikację określonych prawidłowości lub schematów z uwzględnieniem konkretnych kryteriów np. odległości przedstawiciela handlowego od klienta). Wiele takich rozwiązań jest dostarczanych przez polskie innowacyjne firmy.

Równocześnie jednak zaprojektowanie lub implementacja tego rodzaju narzędzi wiąże się często z dużymi nakładami finansowymi, związanymi nie tylko z samym wdrożeniem odpowiedniej technologii i dostosowaniem jej do działalności firmy, ale również z koniecznością uzyskania dostępu do zaawansowanych narzędzi technologicznych (komputery, chmury obliczeniowe). Na to wszystko nakłada się często obawa lub po prostu niewiedza dotycząca tego, jak narzędzia oparte na AI funkcjonują i w jaki sposób mogą zostać wykorzystane.

W naszej ocenie, bez uprzednio przemyślanej strategii, w postaci kampanii skierowanych dla przedsiębiorców, systemów zachęt czy grantów na cele badawcze, firmy z ograniczonymi zasobami finansowymi mogą mieć trudności w dostępie do zaawansowanych rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji, co może prowadzić do dalszego zwiększania dystansu między dużymi a mniejszymi przedsiębiorstwami. Podejście takie byłoby zresztą częściowo spójne z przewidzianymi przez AI Act środkami służącymi wsparciu innowacji (w tym małych i średnich przedsiębiorstw) i ograniczeniu obciążeń regulacyjnych m.in. poprzez tworzenie piaskownic regulacyjnych w zakresie AI.

Uważamy, że jednym z celów polityki AI w Polsce powinno być zatem wspieranie polskich firm, które oferują lub wykorzystują rozwiązania oparte na AI, jak również firm z tych branż, które rodzą potencjał szerokiego wykorzystania tego rodzaju rozwiązań. W tym celu, należy dążyć do promowania i zwiększania wykorzystania nowoczesnych technologii z obszaru sztucznej inteligencji przez przedsiębiorstwa działające w Polsce, niezależnie od ich wielkości jak również zwiększania liczby rozwiązań AI wytworzonych w Polsce lub przez polskie firmy. Zachęty finansowe, w postaci np. preferencji podatkowych czy innych ulg bądź dofinansowań projektów w zakresie wdrażania projektów wykorzystujących sztuczną inteligencję powinny

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

być kierowane do przedsiębiorców niezależnie od sektora, czy wielkości przedsiębiorstwa. Może to zapewnić wzrost konkurencyjności wielu polskich przedsiębiorstw, w tym z zakresu branży sprzedaży bezpośredniej. Należy przy tym pamiętać, iż rozwiązania oparte o AI często zapewniają przedsiębiorcom przewagę biznesową dlatego ważne jest zarówno wspieranie polskich firm w rozwoju AI ale również koniecznym wydaje się zapewnienie, aby wszelkie formy kontroli takich rozwiązań, odbywały się z maksymalnym poszanowaniem tajemnicy przedsiębiorstw i w sposób, który nie rodzi ryzyka utraty przewagi biznesowej danego przedsiębiorcy.

Współpraca międzysektorowa i międzynarodowa

Budowanie mostów między sektorem publicznym, prywatnym, akademickim oraz organizacjami pozarządowymi w celu wsparcia wymiany wiedzy i doświadczeń związanych z AI. Ponadto, sugerujemy uczestnictwo w międzynarodowych inicjatywach i dialogach dotyczących AI, aby wymieniać doświadczenia, ujednoclić standardy i wspierać globalną współpracę.

2. Bezpieczeństwo

Zapewnienie bezpieczeństwa danych osobowych w systemach opartych na AI

Rozwój sztucznej inteligencji stwarza zarówno nowe możliwości, jak i zagrożenia dla ochrony danych osobowych. Jednym z aspektów, który należy brać pod uwagę jest zwiększona potrzeba ochrony danych osób, których dane są przetwarzane w systemach wykorzystujących AI. Z jednej strony, dzięki AI, przedsiębiorstwa mogą analizować ogromne ilości danych w czasie rzeczywistym na niespotykaną dotąd skalę, a w konsekwencji, zwiększać swoją efektywność, oferować produkty dostosowane do potrzeb klientów i przynosić ludziom wymierne korzyści. Przykładem mogą być m.in. chatboty, które potrafią odpowiedzieć na pytania potencjalnego klienta oraz doradzić mu w wyborze, a nawet prowadzić telefoniczny marketing bezpośredni – i to 24h na dobę.

Równocześnie podkreślamy konieczność zsynchronizowania dotychczasowych regulacji dotyczących ochrony danych osobowych z regulacjami dotyczącymi sztucznej inteligencji, w tym zwłaszcza uzgodnienie wspólnego podejścia do ochrony danych osobowych na gruncie ogólnego rozporządzenia ochrony danych osobowych (RODO) i AI Act oraz przepisów ich wdrażających. Przepisy te w odniesieniu do przetwarzania danych osobowych z wykorzystaniem systemów sztucznej inteligencji powinny „działać” razem i w jednolity sposób, aby z jednej strony uniknąć rozbieżności między nimi (prowadzących do trudności w stosowaniu przepisów), a z drugiej nadregulacji (np. podwójnej regulacji o podobnym, ale nie identycznym kształcie). Dotyczy to również – na poziomie wydawania wytycznych i wskazówek – postulatu ścisłej współpracy pomiędzy Prezesem Urzędu Ochrony Danych

Osobowych a właściwym organem krajowym ds. AI, który zostanie wyznaczony zgodnie z AI Act.

- **Ponadto, postulujemy również o:**W odniesieniu do wynikającego z projektu AI Act obowiązku oznaczania treści wyprodukowanych w całości lub części z użyciem AI. stworzenie jednolitego standardu oznaczania treści wygenerowanych przy użyciu systemów SI, uwzględniając przy tym aby koszty (w tym finansowe, czasowe, ludzkie) stosowania takiego oznaczenia nie powodowały nadmiernego obciążenia i nie zniechęcały przedsiębiorców do korzystania z tych rozwiązań. Ustanowienie takiego standardu powinno być poprzedzone przegądem dostępnych rozwiązań i konsultacjami branżowymi

III. Rekomendacje sektorowe

1. AI w zdrowiu

Demokratyzacja AI oraz wsparcie innowacji

Przyspieszenie prac badawczych nad tworzeniem nowych leków, lepsze diagnozowanie chorych, obniżenie kosztów leczenia i precyzyjne prognozowanie skutków terapii to tylko kilka obszarów zastosowania sztucznej inteligencji do wsparcia pracy lekarzy, ochrony zdrowia i życia pacjentów. Zastosowanie AI czy automatyzacji w sektorze zdrowia staje się standardem na świecie a w niedługim czasie będzie nieuniknionym wymogiem funkcjonowania placówek mierzących się z wyzwaniami wzrastających kosztów i braków kadrowych. Niestety, benefity skutecznej cyfryzacji są obecnie poza zasięgiem większości polskich jednostek ochrony zdrowia. Mimo istotnego zaplecza merytorycznego polskich firm innowacyjnych, polskie rozwiązania są testowane w kraju, lecz ze względu na łatwiejszą implementację kliniczną – wdrażane za granicą. Należy zaznaczyć również, że rozwijanie nowoczesnych modeli sztucznej inteligencji nie jest możliwe bez oparcia ich na rozwiązaniach chmurowych z uwagi na potrzebną elastyczność (aktualizowane komponenty) i dostępność zasobów.

Postulujemy zatem o:

- Oparcie systemów rządowych o rozwiązania chmurowe oraz zapewnienie placówkom medycznym elastycznych metod korzystania z powyższych rozwiązań
- Działania na rzecz wypracowania rozwiązań z uczestnictwem branży precyzujących zasady wykorzystania AI w medycynie do zastosowań klinicznych i usprawnienia organizacji ochrony zdrowia. Wytyczne te powinny uwzględniać promowanie zasad Responsible AI

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

- Promowanie rozwiązań systemowych udrażniających implementację innowacji w medycynie.

Regulacja sztucznej inteligencji w kontekście podmiotów leczniczych

Proponujemy stworzenie ram prawnych, które umożliwią pełniejsze wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji w medycynie, jednocześnie zapewniając wysoki poziom ochrony prywatności i danych osobowych pacjentów. Uważamy, że odpowiednio zbalansowane regulacje prawne są kluczem do osiągnięcia postępu w opiece zdrowotnej przy jednoczesnym zachowaniu zaufania i bezpieczeństwa pacjentów.

Wprowadzenie takich zmian przyspieszyłoby rozwój i implementację innowacyjnych narzędzi diagnostycznych i terapeutycznych opartych na AI. W Polsce podmioty lecznicze gromadzą znaczące ilości danych, które w części z nich mają formę elektroniczną. Dane te stanowią ogromną wartość i potencjalnie mogą stać się podstawą do stworzenia przełomowych metod terapii i leczenia. Aby było to możliwe, niezbędne jest umożliwienie podmiotom leczniczym prowadzenia badań na tych danych pod warunkiem dokonania ich pełnej anonimizacji lub szerokiej pseudonimizacji. W ten sposób zapewnione zostanie utrzymanie ochrony prywatności przy jednoczesnym stworzeniu ram prawnych do dokonania znaczących innowacji w zakresie medycyny. W naszej ocenie wskazane byłoby ramowe określenie zasad takiego przetwarzania danych i zlecenia przez podmioty lecznicze ich analizy wyspecjalizowanym podmiotom (np. dostawcom rozwiązań chmurowych i AI). Niezbędne byłoby także określenie, że takie wykorzystanie danych nie obejmuje w szczególności celów innych niż diagnostyczne czy lecznicze co wykluczyłoby możliwość przetwarzania danych do celów ich sprzedaży.

W szczególności chodzi tutaj o zastosowanie zautomatyzowanych algorytmów na danych wszystkich pacjentów posiadanych przez podmiot. Przykładowo – jeżeli opracowany zostałby algorytm pozwalający na podstawie wyników morfologii na przestrzeni lat, prognozować określone choroby, to podmiot leczniczy powinien być uprawniony do zastosowania tego algorytmu na wszystkich posiadanych wynikach morfologii (pomimo braku w tym zakresie wniosku czy zgody pacjenta) i poinformowania pacjentów o wynikach. Tego rodzaju rozwiązanie, wprowadziłoby możliwość przeprowadzenia cyfrowego odpowiednika badań przesiewowych i można spodziewać się że w przyszłości będzie miało duże znaczenie w medycynie. Opiera się ono na zmienności poszczególnych wyników w czasie i wymaga analizy dużej ilości zmiennej że jest niemożliwe do zrealizowania w trakcie wizyty.

Należy podkreślić, że brak konieczności występowania o zgodę pacjenta, nie prowadzi do naruszenia jego prywatności jeżeli dane zostaną zanonimizowane. Natomiast, z punktu widzenia potencjalnych badań daje możliwość zdecydowanego ich przyspieszenia i

wielokrotnego zwiększenia skali oraz umożliwi identyfikację nowych wzorców i zależności w danych medycznych, co może prowadzić do odkrycia nowych metod leczenia.

2. Rynek finansowy

Z perspektywy branży instytucji pożyczkowych (tj. udzielających kredytów konsumenckich w reżimie Ustawy o kredycie konsumenckim) pragniemy zwrócić uwagę, że kształtowanie polityki sztucznej inteligencji musi uwzględniać podstawowy element, bez którego systemy sztucznej inteligencji nie mogą funkcjonować: dostęp do dobrej jakości, wiarygodnych danych.

Natomiast państwo, ze swojej natury, dysponuje ogromną ilością danych i może być traktowane jako „źródło prawdy” w stosunku do większości z nich. Wykorzystanie potencjału, który tkwi w tych danych, we współpracy między państwem a podmiotami prywatnymi, może przyczynić się do zwiększenia innowacyjności polskiej gospodarki w zakresie rozwoju algorytmów sztucznej inteligencji.

Postulujemy zatem o:

- **Umożliwienie przekazywania przez** potencjalnych i aktualnych **kredytobiorców** dotyczących ich **danych z ZUS** w sposób zautomatyzowany (np. przez API), do instytucji pożyczkowych, które oceniają ich zdolność kredytową.
- **Umożliwienia przez** osoby prowadzące **jednoosobową działalność gospodarczą** (a które prywatnie zainteresowane są zaciągnięciem kredytu konsumenckiego) **przekazywania danych z urzędów skarbowych** o wysokości zapłaconego podatku VAT (w celu oszacowania ich dochodów) w sposób zautomatyzowany (np. przez API), do instytucji pożyczkowych, które oceniają ich zdolność kredytową.

Instytucje pożyczkowe zobowiązane są przez przepisy ustawy o kredycie konsumenckim do oceny zdolności kredytowej kredytobiorców. Na podstawie informacji otrzymywanych z biur informacji gospodarczej lub Biura Informacji Kredytowej kredytodawcy oceniają, czy i w jakiej wysokości klient jest w stanie zaciągnąć i spłacić kredyt. Dane pozyskane w ten sposób stanowią cenne źródło do budowania modeli ryzyka opartych o algorytmy uczenia maszynowego, będące podstawą dzisiejszych systemów sztucznej inteligencji.

Same te informacje chociaż użyteczne, nie dają jednak pełnego obrazu zdolności kredytowej konsumenta. Istotną informacją, która pozwalałaby dodatkowo ocenić, jaki poziom zadłużenia jest bezpieczny dla konsumenta, byłaby informacja o jego **bieżących** przychodach.

W przypadku osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę informacje takie posiada np. **Zakład Ubezpieczeń Społecznych**. Dane o wysokości składek płaconych przez pracownika w danym miesiącu (procent od wynagrodzenia) pozwalają nie tylko ustalić realną wysokość wynagrodzenia, lecz również jej aktualność (dla porównania, informacje wynikające np. z rocznego zeznania PIT są zawsze informacjami historycznymi i mogą wyglądać zupełnie inaczej w chwili wnioskowania o kredyt).

W przypadku tzw. osób “samozatrudnionych” (czyli prowadzących działalność gospodarczą) informacje o ich bieżących przychodach mogą zostać wyliczone w oparciu o wysokość **podatku od towarów i usług** odprowadzanego miesięcznie przez samozatrudnionego do właściwego urzędu skarbowego. Podobnie jak w przypadku informacji z ZUS-u, dane te byłyby użyteczne ze względu na ich aktualność.

Umożliwienie **konsumentom** przekazywania dotyczących ich danych w sposób zautomatyzowany i prosty do kredytodawców pozwoliłoby stworzyć dokładniejsze modele oceny ryzyka kredytowego, oparte o mechanizmy sztucznej inteligencji. To z kolei nie tylko ograniczałoby ryzyko strat po stronie kredytodawców z powodu niespłaconych kredytów, ale również sprzyjało by unijnej zasadzie odpowiedzialnego kredytowania (ang. *responsible lending*). Dzięki temu konsumenci potrzebujący finansowania mogliby otrzymywać bardziej dopasowane do nich oferty kredytów, które nie stanowiłyby nadmiernego obciążenia ich budżetów domowych.

Ponadto należy wskazać, że ustawa o kredycie konsumenckim wymaga w określonych przypadkach (art. 9a ust. 3) odbierania od konsumentów oświadczenia o ich dochodach wraz z dokumentami potwierdzającymi wysokość dochodów. W aktualnych realiach jest to proces ręczny, a więc z definicji uciążliwy dla konsumenta przywykłego do korzystania ze sprawnych, zautomatyzowanych usług finansowych, z których słynie polskie rynek. Z jednej więc strony kredytodawca musi polegać na oświadczeniu konsumenta i dokumentach, które nie muszą być aktualne; z drugiej konsument jest niezadowolony, ponieważ nie może po prostu “przeklikać się” przez proces udzielenia kredytu.

Z tych właśnie względów **postulujemy**, by Polska budowała rozwiązania pozwalające podmiotom prywatnym na uzyskanie dostępu do danych przetwarzanych przez podmioty państwowe, w szczególności:

- udostępnianie danych przez ZUS o wysokości odprowadzanych składek:
 - w wystandaryzowany i zautomatyzowany sposób (np. przez API);
 - dla podmiotów podlegających szczególnemu nadzorowi (np. instytucje pożyczkowe, banki, ubezpieczyciele);
 - z możliwością połączenia się z API bezpośrednio przez te podmioty;
 - z możliwością pobierania danych na temat konkretnej osoby tylko za jej zgodą i w celach związanych ze świadczonymi usługami finansowymi
- udostępnianie danych przez urzędy skarbowe o wysokości wpłacanego podatku VAT przez osoby prowadzące działalność gospodarczą:
 - w wystandaryzowany i zautomatyzowany sposób (np. przez API) - przez jeden centralny punkt dający dostęp do danych ze wszystkich urzędów skarbowych (być może możliwe wykorzystanie JPK);
 - dla podmiotów podlegających szczególnemu nadzorowi (np. instytucje pożyczkowe, banki, ubezpieczyciele);
 - z możliwością połączenia się z API bezpośrednio przez te podmioty;
 - z możliwością pobierania danych na temat konkretnej osoby tylko za jej zgodą i w celach związanych ze świadczonymi usługami finansowymi.
- **Prowadzenia nadzoru** państwowego nad systemami sztucznej inteligencji w sposób, który będzie oceniał, czy konkretne systemy działają w sposób niedyskryminacyjny, a nie w sposób, który będzie wyłączał wykorzystanie określonych kategorii danych w tych systemach.

Postulujemy również, by zarówno w Polsce, jak i na arenie międzynarodowej Polska prezentowała stanowisko, zgodnie z którym nadzór nad algorytmami i systemami sztucznej inteligencji powinien odbywać się zgodnie z zasadą, że oceniane jest działanie danego systemu, a nie że zakazane jest używanie określonych rodzajów danych, algorytmów lub technologii.

Niektóre systemy sztucznej inteligencji mogą okazać się dyskryminacyjne w swoim działaniu (np. mogą oceniać ludzi dyskryminacyjnie ze względu na płeć, kolor skóry, narodowość itp.). Może to wiązać się z pokusą zakazywania używania określonych danych lub algorytmów do tworzenia i trenowania systemów sztucznej inteligencji. Należy jednak podkreślić, że nie

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

byłby to właściwy kierunek, ponieważ dane lub algorytmy są tylko narzędziami - mogą zostać użyte w różnych celach, zarówno dobrych, jak i złych.

W przypadku więc stwierdzenia przez jakiegokolwiek organy krajowe czy międzynarodowe, że system sztucznej inteligencji działa dyskryminacyjnie, powinno wiązać się to z żądaniem wyjaśnienia przez podmioty odpowiedzialne za taki system, z czego wynika takie działanie systemu oraz z nakazem zmiany przez nie sposobu działania systemu. Nie może jednak wiązać się to z "prostymi" rozwiązaniami typu zakaz używa określonych rodzajów danych lub zakaz używania określonych algorytmów bądź technologii.

Ważne jest, by takie podejście państwa było propagowane nie tylko pośród organów państwa odpowiedzialnych za zagadnienia sztucznej inteligencji, ale również do organów odpowiedzialnych za inne obszary (np. ochronę konsumenta - UOKiK, Rzecznik Finansowy; ochronę rynku finansowego - Komisja Nadzoru Finansowego), jak też na arenie międzynarodowej.

3. Prawo autorskie, dziedzictwo kulturowe oraz dostęp do technologii

Prawo autorskie

Z uwagi na kontrowersje, jakie wśród członków Konfederacji Lewiatan wzbudzają kwestie związane z prawem autorskim w kontekście sztucznej inteligencji, przedstawiamy osobno stanowisko firm reprezentujących branżę technologiczną i telekomunikacyjną a osobno mediową i audiowizualną.

Uważamy, że należy dogłębnie odnieść się do relacji prawa autorskiego i AI (również w kontekście AIA). Należy przeprowadzić szeroką i poważną debatę na temat modelu mającemu na celu zbalansowanie interesów tak, aby:

- z jednej strony wspierać przedsiębiorczość i innowacyjność w całej UE (z naciskiem na jednolity jej rozwój), w szczególności, aby przedsiębiorcy mogli korzystać z potencjału dużych modeli językowych i AI celem oferowania nowych produktów i usług lub produktów i usług lepszej jakości
- z drugiej zapewnić poszanowanie praw twórców, których utwory są wykorzystywane (np. jako materiał treningowy) przy rozwoju ww. produktów i usług (np. system rekompensat / podziału zysków, odpowiednie domniemania prawne, mechanizmy wspierające dochodzenie roszczeń).

Stanowisko branży technologicznej i telekomunikacyjnej

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

Jakiegokolwiek ograniczenia czy dodatkowe obciążenia finansowe po stronie podmiotów trenujących modele mogą spowodować, że modele przestaną być rozwijane, a jeśli obowiązki takie miałyby obowiązywać tylko na terenie Polski, w odniesieniu do polskich twórców może to spowodować przeniesienie działalności, czy trenowanie modeli tylko na danych nie-polskich - co sprzeczne byłoby choćby z poniższym postulatem tworzenia modeli biegłych w języku polskim.

Stanowisko branży mediowej oraz audiowizualnej

Co do zasady słusznym założeniem przy tworzeniu ram regulacyjnych dla sztucznej inteligencji (SI) jest uznanie, że rozwój sztucznej inteligencji zagraża fundamentalnym ludzkim dobrom, wolnościom i prawom, a konieczność ochrony tych praw jest nadrzędna wobec swobody rozwoju systemów SI. Artykuł 1 ust. 1 Aktu o Sztucznej Inteligencji (AI Act) wskazuje jakim wartościom zapewnia się najwyższy poziom ochrony (zdrowie, bezpieczeństwo i prawa podstawowe zapisane w Karcie Praw Podstawowych UE - demokracja, praworządność i ochrona środowiska) przed szkodliwym działaniem systemów SI.

W naszej ocenie, na równi z wyżej wskazanymi dobrami, szczególną ochroną prawną powinno objąć się także własność intelektualną (nota bene również ujętą w Karcie Praw Podstawowych UE - art. 17 ust. 2), dla której istotnym zagrożeniem jest wykorzystywanie na dużą skalę utworów i innych przedmiotów ochrony prawa autorskiego w celu trenowania systemów SI.

Obecnie ukształtowane ramy prawne na poziomie projektu AI Act i wcześniejszej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 odnotowują konieczność poszanowania praw autorskich do utworów i innych przedmiotów ochrony eksploatowanych w celu eksploracji tekstów i danych (TDM), lecz jedynie w kontekście systemów SI ogólnego przeznaczenia (General Purpose AI Models). Ochrona ta zapewniona jest poprzez klauzulę „opt-out”, z której skorzystać mogą podmioty uprawnione niewyrażające zgody na zwielokrotnianie i pobieranie ich utworów i innych przedmiotów ochrony do celów eksploracji tekstów i danych.

Stoimy na stanowisku, że przyjęte rozwiązania nie są regulacją kompletną i wystarczającą na obecnym etapie rozwoju systemów SI. O ile klauzula „opt-out” zapewnia minimum ochrony w kontekście TDM, to nie uwzględnia ona tych uprawnionych, którzy byliby gotowi umożliwić

odpłatnie eksploatację ich dorobku twórczego. W tym sensie jest to regulacja, która w niepełny sposób przyczynia się do rozwoju rynku i wzmacniania konkurencyjności.

Polska powinna zająć aktywne stanowisko w kontekście uwzględnienia specyfiki twórczej, badawczej, patentowej. Zauważane są obawy społeczne pracowników różnych branż, w tym kreatywnej, naukowej. Zwracamy uwagę na konieczność stworzenia przestrzeni do dialogu społecznego oraz prowadzenia debaty, która powinna skończyć się regulacjami formalnymi.

Jednolity dostęp do technologii

Większość obecnie dostępnych modeli zostało wytrenowanych na języku angielskim. Nie zawsze dobrze radzi sobie z innymi językami. Nie zawsze potrafi prawidłowo rozpoznawać lokalne specyfiki (przykładowo: dla części modeli istnieją tylko chińskie pierogi, nie rozpoznają polskich).

Duże modele językowe (*Large Language Model, LLM*) radzą sobie z językiem polskim, ale bazują na kontekście języka angielskiego. Na świecie powstają już inicjatywy społecznościowe i uczelniane, które mają na celu tworzenie modeli językowych w językach rodzimych, ale mają w chwili obecnej niewielkie przełożenie na rzeczywistość. Model tworzący treści językowe powinien być biegły w języku ojczystym, w tym uwzględniać specyficzne konteksty językowe.

Większość modeli jest najpierw dostępna w kilku wybranych krajach, a na inne rynki (w tym polski) są wprowadzane z dużym opóźnieniem, co prowadzi do narastania różnic w zakresie możliwości posługiwania się najnowszymi zdobyczami AI. Tutaj nawet pół roku różnicy w dostępności modeli powoduje dużą różnicę. Dlatego postulujemy stworzenie realnych ram dla rozwoju modeli językowych opartych na polsko-języcznych zbiorach danych. Ramy te powinny zakładać, m.in. współpracę sektora publicznego i prywatnego, m.in. w zakresie zapewnienia prostego dostępu do scyfryzowanych danych pozostających w zasobach publicznych w sposób uwzględniający potrzebę użycia takich danych jako elementu niezbędnego do stworzenia polskich modeli i zwiększenia w ten sposób ich przydatności dla przedsiębiorców i społeczeństwa).

4. Edukacja, badania i rozwój

W wymienionych poniżej obszarach wnioskujemy o:

Edukacja i rozwój umiejętności

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

Inicjowanie i wspieranie programów edukacyjnych i szkoleniowych na wszystkich szczeblach edukacji, aby zwiększyć świadomość i umiejętności związane z AI wśród obywateli i pracowników, przedsiębiorców różnych sektorów.

Finansowanie edukacji

Wprowadzenie łatwo dostępnych a być może obowiązkowych dla dzieci lub młodzieży kursów higieny cybernetycznej – umiejętności krytycznego podejścia do treści dostępnych w mediach masowych.

Wspieranie badań i innowacji

Promowanie badań i rozwoju w dziedzinie AI, w tym wsparcie dla uniwersytetów, instytucji badawczych i sektora prywatnego w prowadzeniu innowacyjnych projektów.

Przestrzeń do tworzenia projektów/grantów interdyscyplinarnych

Niezbędne środki finansowe i przestrzeń ułatwiająca spotkania różnych działów badawczych z osobami posiadającymi kompetencje tworzenia modeli sztucznej inteligencji i korzystania z już istniejących (wykorzystanie dużych baz danych dla różnych branż i obszarów, co może przyspieszać rozwój wielu obszarów gospodarki).

5. Rynek pracy

Stałe monitorowanie wpływu rozwiązań opartych na AI na rynek pracy

Rozwój sztucznej inteligencji w większości sektorów, w tym branży sprzedaży bezpośredniej, to nie tylko perspektywa nowych możliwości, ale także obawy o redukcję zatrudnienia i zmianę charakteru obecnej pracy. Z jednej strony, automatyzacja części procesów przyczyni się do wzrostu wydajności pracowników i współpracowników, którzy będą mogli skoncentrować się na bardziej skomplikowanych zadaniach, z drugiej jednak może sprawić, że rola niektórych z nich stanie się mniej istotna lub zostanie ograniczony zakres wykonywanych przez nich zadań. Według raportu „The Future of Work Report: The World of Work AI-ed” – średnia produktywność pracowników dzięki wykorzystaniu AI wzrośnie o średnio 30%. Z drugiej jednak strony – według danych OECD – na kontynencie europejskim co drugi pracownik „staje przed ryzykiem zastąpienia przez automatyzację i sztuczną inteligencję”.

Postulujemy o zwrócenie szczególnej uwagi na odpowiednie przygotowanie pracowników (przy czym, przez „pracowników” należy rozumieć zarówno osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, umowy cywilnoprawnej, jak i w oparciu o inne formy zatrudnienia np. „body

member of

member of

Konfederacja Lewiatan
ul. Zbyszka Cybulskiego 3
00-727 Warszawa

tel. +48 22 55 99 900
www.lewiatan.org.

NIP 5262353400
KRS 0000053779
Sąd Rejonowy dla
m. st. Warszawy w Warszawie XIII
Wydział Gospodarczy

leasing”) do zmieniającej się dynamiki rynkowej i przeprowadzanie systematycznych analiz mających na celu ocenę potencjalnego ryzyka i szans związanych z tworzeniem nowych miejsc pracy. Należy dążyć do tego, by w perspektywie długoterminowej, rozwój AI prowadził do wzrostu zatrudnienia ogółem i zwiększenia jego jakości, tj. tworzenia miejsc pracy wyższej jakości, a nie do spadku ich liczby.

6. Sądownictwo

Rokrocznie obserwowany jest w Polsce wzrost liczby spraw sądowych i wydanych orzeczeń. Już obecnie prowadzi to do znaczny opóźnień w procesach sądowych i zmniejszenia wydolności systemu (np. na rozprawę przed NSA czeka się ok. 3 lata). Ostrożne i akceptowalne społecznie wdrożenie dużych modeli językowych, pozwoliłoby na częściowe usprawnienie procesów i poprawę efektywności sądownictwa. Aby jednak w ogóle o tym mówić nawet w odległej przyszłości, konieczna jest uprzednia cyfryzacja sądów i dokumentów sądowych. Ta do dziś jednak nie następuje. Takie rozwiązania funkcjonują, tymczasem, w mniejszym lub większym stopniu w innych krajach UE, czy instytucjach unijnych (np. Europejskim Urzędzie ds. Własności Intelektualnej (EUIPO)), czy prywatnym sądownictwie arbitrażowym. Bez działań zmierzających do cyfryzacji, państwowemu systemowi sądownictwa grozi załamanie. **Konieczne jest jak najszybsza inwestycja w cyfryzację sądów i tworzenie zachęt podatkowych, finansowych i prawnych dla sektora prywatnego do wspierania cyfryzacji sądów oraz korzystania z cyfrowych możliwości „kontaktu” z sądami.**